

Geol. vjesnik	31	339—343	Zagreb, 1979
---------------	----	---------	--------------

55(050)

Mijena lika Geološkog vjesnika

Ljubo BABIĆ

*Geološko-paleontološki zavod Prir.-mat. fakulteta, Soc. revolucije 8.
YU-41000 Zagreb*

Posljednjeg broja Geološkog vjesnika načekali smo se dugo. Taj izlazak obilježava ne baš kratku i ne baš glatku povijest zagrebačkog stručnog glasila, pa je šteta da prilike i ljudi nisu omogućili da taj trideseti broj izađe na vrijeme. Izašao je naime u jesen 1978. s najmanje šest mjeseci zakašnjenja, a morao je izaći barem prije proljeća te godine.

Nije namjera ovih redaka da ističu važnost glasila, kojemu je prva velika zaluga da uporno izlazi i to čini razmjerno redovito, niti im je namjera da ističu važni i zaslužni rad dugogodišnjeg urednika prof. V. Kochansky-Devidić, i novog urednika prof. I. Gušića, nego da kratko naznače kakve novine nose noviji brojevi časopisa, i to po svojem općem liku, opremi, organizaciji i kriterijima, a ne po pojedinačnim vrijednostima njegova stručnog sadržaja.

Prednja strana korica. Oblik i veličina slova promijenjeni su u posljednjem broju, a rezultat je bolja uočljivost, što i nije bez značenja u vrijeme žestokih vizuelnih napadaja na čovječje oko. Izrazito je istaknut broj, kojemu ne bi smetala još veća dimenzija. O skladnosti znakova dalo bi se diskutirati, posebno kod naziva časopisa, i u tome je prethodni broj bio bolji. Već od broja 27 izostavljena je oznaka »Za godinu...« ili »Godište...«, koja je bila nepotrebna i katkada zbuñujuća. Zanimljivo je da je po tome nadvišen francuski Bulletin, kod kojeg ste još nedavno bili prisiljeni citirati radove tako, kao da su izišli jednu ili dvije godine ranije, jer uopće nije bilo realne godine objavljivanja, a tek od nedavno se tiskaju obje.

Hrptu je u najnovijem broju dodan naziv časopisa i broj, što neke od nas oslobađa pregledavanja čitave police s Geološkim vjesnicima, a druge pak vlastitog opremanja hrbata tim oznakama.

Posljednji broj (30) nije antedatiran, iako je trebao izaći još krajem 1977. To je u svakom slučaju ispravna praksa, koliko god autorima priloga (i potpisano) bilo nemilo zakašnjanje. Pošast antedatiranja dostigla je u nas začudljujuće dimenzije, zalosna je i s etičke strane, a ne uspjevaju joj se oduprijeti niti izdanja Jugoslavenske Akademije. Neki od prethodnih brojeva Geološkog vjesnika bili su antedatirani (izašli u ožujku ili travnju, a nose prethodnu godinu), a svježiji je primjer ovog neznanstvenog postupka i »2. Godišnji znanstveni skup« Znanstvenog savjeta za naftu (izašao u jesen 1976, a nosi 1975. godinu). Antedatiranjem istraživači dolaze u situaciju da ih se smatra površnim i neozbiljnim kada ne koriste rad koji je, sudeći po datiranju, trebao biti na raspolaganju i korišten, a uistinu ga nije bilo. Time se, osim toga, neispravno vrednuju rezultati istraživanja. Geološki vjesnik, koji je sada izbjegao antedatiranje, morat će, kao i druga periodika uostalom, ubuduće nositi čak i oznaku mjeseca izlaženja.

Casopisima i autorima koristilo bi da su na koricama otisnute upute autorima (kao što je to jednom i bilo), koje bi tako na najjednostavniji način bile upotrebljive. Uredništvo bi ih tada moglo čvršće zastupati, jer pridržavanje tih uputa znatno olakšava i ubrzava posao uređivanja, a olakšava i tehničko manipuliranje materijalom, pa i obračunavanje.

Prve stranice (naslovna i nekoliko slijedećih) mijenjale su se samo nekim dodacima. Jedan od njih je »Autori su isključivo odgovorni za sadržaj svojih izla-

ganja«. Takav tekst nalazimo još u nekim časopisima, ali ipak nije jasno u čemu se sastoji potreba njegova uvrštavanja. Ako se tiče odgovornosti za istinitost činjenica, taj joj tekst ne može pomoći, odnosno takva odgovornost implicite je sadržana u aktu objavljivanja »autorskog« rada, bez obzira na pogreške, koje se mogu kasnije dokazati. Ako se pak tiče priznanja da su pojedinci specijalisti takvog kalibra, da im rad ne možemo vrednovati, takav komentar također nije potreban. Odgovornost autora nije zamjenjiva, bez obzira na utjecaj uredništva i referenata. Šta više, sretna je okolnost da se individualna odgovornost ovdje ne da maskirati, iako joj svi ne daju jednaku težinu.

Drugi dodatak, »Republički Savjet za naučni rad SRH financijski je pomogao tiskanje ovog sveska«, svakako je potreban tekst, ne samo zato jer pokazuje financijera, nego i zato jer ta činjenica nije bila nekima poznata smatrajući da je financijer zagrebački Institut za geološka istraživanja (sada »Geološki zavod«). S druge strane, Institut, s manjim udjelom također pomaže tiskanje, pa bi i taj udio mogao biti označen. Pri tome je posebno važno da u tu organizaciju pristiže velik broj domaćih i inozemnih časopisa (oko 300) kao zamjena za Geološki vjesnik, a bez preplatah troškova, što je neusporedivi dobitak za sve zagrebačke geologe, ali i zasluga postojanja Geološkog vjesnika, kojemu bi i sama ta zamjena bila opravdanje. Stižu naime i časopisi koji su na drugi način nedohvatni.

Među prvim stranicama nalazi se i jedna s francuskim prijevodom naziva časopisa, čija je potreba postojanja problematična, a pogotovo zapremanje cijele stranice. Ako već postoji mišljenje da stranac mora biti u mogućnosti na francuskom vidjeti naslov časopisa, tada to može biti dodano i na slijedećoj stranici, gdje su na francuski prevedeni i razni drugi podaci o časopisu. Osim toga, stranac će možda citirati naziv časopisa na francuskom, što nije privlačno (jer njegov naziv i nije francuski), ali većinom to ne će učiniti, jer takvog naziva nema u separatima, koji inače nose sve potrebne podatke za citiranje reference.

Od broja 27 nalazimo kod svakog članka »bibliotekarsku manšetu«, koja sadrži podatke za pisanje reference (osim imena autora i naslova rada, koji se nalaze ispod toga), koji su se ranije morali tražiti prevrtanjem stranica i korica. Sada, u broju 30, na prvoj stranici svakog rada, nalazi se i *adresa autora*, pa smo na taj način dobili korisnu koncentraciju »tehničkih« podataka o radu. Prilikom preseljenja adrese autora nestala je adresa na stranom jeziku, koja je međutim već i ranije trebala nestati, jer je predstavljala stidljivost zbog pripadnosti malom narodu i malom jeziku. Uz oznake UDK, koje su već duže vrijeme na toj stranici, očekujemo uskoro i pojavljivanje »ključnih riječi« (ali i odgovarajući posao u vezi s njima), a potpunost informacije o članku dobila bi se uvrštavanjem i dana primanja rada u redakciji, koji je još sada na kraju članka, kao i dana primanja revizije, koji još dosada nije bio otišut u časopisu.

Kod naslova rada i imena autora izmijenjena je vrsta slova, koja su prije bila samo velika, pa sada izostaju dileme o tome što je u pojedinim slučajevima veliko a što malo, a povećala se i čitljivost. Također je povoljna ona primjena slova, koja je istakla prezime autora.

U posljednjem broju *korisni format stranice* je povećan, a veličina stranica je ostala ista: širina sloga je povećana od 26 na 28 cicera, a visina od 38 na 42. Isto vrijedi za table i grafiku u tekstu. To je veoma važna promjena, kojom se znatno uštedjelo na papiru, a uz to, smanjilo volumen časopisa, čime se štedi i mjesto na policama, poštarina i slično, kako kod cijelog časopisa, tako i kod separata. Štednja je općenita pojava u svijetu časopisa i svako veće trošenje papira od ovako organiziranog u broju 30, treba smatrati rasipništvom. Kod toga smo ipak zahvalni što nije došlo do smanjivanja *veličine slova* u tekstu, što pojedini časopisi provode pretjeranom štednjom na štetu korisnika. Naročito je došla do izražaja korist od povećanja formata tabli, pomoću kojeg se sada lakše operira kod rasporeda slika, i time bolje iskorištava površina.

Jedna »modernizacija«, koju neki smatraju štednjom i koja je zahvatila izvještajni broj časopisa, nije na sreću provedena u Geološkom vjesniku i bilo bi dobro, da i ne bude. »Evropski« *uvučeni početak odlomka* (»pasusa«) počeo se naime zamijenjivati »američkim« (tako ih neki popularno zovu), koji počinje neskladno, na mjestu gdje počinju ostali reci. No smisao, a također i mogućnost nalaženja takvog mjesta u tekstu, trpi, ukoliko započinjanje novog odlomka treba predstavljati početak slijeda novih ili drugačijih iskaza u odnosu na prethodne. Osim toga, jednostavni račun pokazao bi da se time ne ušteduje.

U *popisima literature* došlo je do korisne promjene vrste slova. Naime, naziv časopisa i broj, odnosno naslov knjige, tiskani su kurzivom, što doduše povećava posao uređivanja, ali poboljšava čitljivost.

Kako časopis ima u pravilu opširne sažetke na stranim jezicima, nastojat će se (prema obavijesti glavnog urednika) na prvu stranicu dodati *naslov, pa i indikativni sažetak na engleskom*, kako bi se stranac na jednako praktični način mogao poslužiti takvom vrstom informacije, kako to sada može domaći čitalac.

Kvaliteta reprodukcija fotografija nije se bitno promijenila u posljednjih 5—6 brojeva, niti je ona stalna. Njezinom razinom Geološki vjesnik ne može biti zadovoljan. Usporedbe originalnog materijala i reprodukcija mogu pokazati da mnogo detalja i struktura izmiče. Možda postojeće mogućnosti i ne dopuštaju postizavanja vrhunske kvalitete najuglednijih časopisa, ali svakako treba težiti boljoj od sadašnje.

O *volumenu radova* u Geološkom vjesniku često se raspravljalo, i ta tema izravno dotiče znanstvene kriterije uređivanja. Čini se da napredak postoji u eliminaciji ponavljanja poznatog, predugog izlaganja, i nepotrebnog navođenja. No još uvijek postoje članci koji bi mogli biti znatno kraći, ponegdje i za dvije trećine, ako bi se strože mjerila potreba objavljivanja cijelog predloženeog teksta i priloga. To bi bio veliki dobitak za kvalitetu časopisa, a isto tako za kvalitetu samih tih radova. Radije bi bili čitani, a osim toga, uštedjelo bi se novaca na tiskanju. Treba biti svjestan, da u ovom slučaju štednja može i pomoći kvaliteti. Kod toga ne bi bilo loše ako bi uredništvo ujednačilo kriterije na taj način da svaki referent preuzme brigu u tom smislu.

Ograničavanje volumena propagiralo se kao dobra mjera, ali ona ima i itekako loših strana. Jedna je inercija prevelikog i tada premalo kontroliranog broja kartica, sve do maksimuma, za rezultate kojima odgovara manji broj kartica, i čija bi kvaliteta tada bila uočljivija. S druge strane, rezultati koje je potrebno izložiti opširnije (a to je rijetko) ne bi imali pravo ulaza, ili bi bili neprirодно rezani. Tu dilemu mogu riješiti samo odgovorni referenti, a ne ograničavanje volumena. Na njima leži veoma velika odgovornost za kvalitetu i za pravu mjeru eliminacije ponavljanja, pisanja bez argumentacije, rasprave koja je već raspravljena i sl., čime će svaki tako pročišćen rad biti znatno vredniji i cjenjeniji. U tome leži najveća mogućnost daljnjeg napretka stručne kvalitete časopisa.

U novijim brojevima može se primijetiti da je malo pomalo gotovo nestalo *navođenja referenci neobjavljenih radova*. Ta pohvalna promjena, ali još nepotpuna, bila je već davno željena i moramo ju svakako smatrati pobjedom znanstvenih kriterija i željom Geološkog vjesnika da ga drugi cijene. Citiranje neobjavljenog je epidemija u našoj geološkoj publicistici, pa se čini da redaktori i referenti nisu uzimali u obzir ulogu takvog »stila« pisanja. Tako se citirao »Arhiv br. taj i taj« ili »Fond stručnih dokumenata...« ili pak »Tumač geološke karte« ili »Geološka karta OGK, list...«, sve to s urednim oznakama godine, koje bi u referenci imale značiti godinu objavljivanja, a ta je lažna. Niti na Istoku niti na Zapadu, niti u drugim strukama, nije uobičajeno takvo citiranje. Razlog je jednostavan: objavljeni radovi moraju posjedovati izvjesne karakteristike, da bi to bili. Novija praksa »non-official« i sličnih publikacija na Zapadu, koja je negativno kritizirana od mnogih, ipak uključuje barem užu distribuciju prilikom pojedinih skupova, dakle karakteristiku umnoženosti, a neke se mogu čak i dobiti. Pojava u nekim našim publikacijama mogu ići tako daleko da sugeriraju veću važnost neobjavljenog od objavljenog, pa se neobjavljeni rad s lažnom godinom stavlja ispred objavljenog s istinitom godinom objavljivanja koji se time nastoji obezvrijediti (ukoliko ga se ne izostavi). Druga je varijanta nekorisćenje javno branjnih magistarskih radova i doktorskih disertacija, koji, nasuprot neobjavljenim podacima, zadovoljavaju gotovo sve karakteristike javnosti, odnosno znanstvene publikacije, i pristupačni su (po propisima) u javnim knjižnicama. Čini se da nije nepotrebno ponavljati da samo objavljeni podatak može biti podvrgnut usporedbi, provjeravanju i znanstvenoj analizi i može biti koristan daljnjem nadograđivanju saznanja, dakle upotrebljiv istraživaču. Skriveni i neobjavljeni radovi nisu radovi, pa niti u slučaju kada je već »bilo predviđeno da će izaći«. Zakašnjenje izlaženja je doduše žalosna činjenica ali ne opravdava izmišljeno citiranje. Prema tome, mogu biti predmet znanstvene rasprave radovi koji znanstvena javnost ne može poznavati. Geološki vjesnik će učiniti veoma dobro ako potpuno ukloni takve citate i reference. Ako je pak neophodno potrebno navesti neki neobjavljeni poda-

tak, tada se to može učiniti oznakom: autor, godina, »usmena obavijest«, ili: autor, godina, »neobjavljeno«, što međutim mora biti izuzetak i što navedeni autor mora odobriti. Ako se pak citira rad predan u tisak, tada se može označiti »u tisku«, ali bez godine. Takva referenca može biti potrebna kao obavijest čitatelju da će drugdje moći naći naknadno objavljene podatke o nekom aspektu iste teme koja se dotiče raspravljene. Problematično je, međutim, dokazivanje važnih stavova u radu pomoću takvog, još neobjavljenog, podatka.

Promijenjena je i *oprema separata* u posljednjih nekoliko brojeva. Nestale su naime, doduše otmjene, ali nepraktične voluminozne korice, što je smanjilo volumen i trošak, a uz to, već spomenuti podaci o radu, koncentrirani na prvoj stranici, pokazuju nam se sada bez listanja.

Prinosi kao poglavlje Geološkog vjesnika nisu jasno definirani. Jednom su to manji znanstveni radovi, a drugi puta, stručni radovi. S obzirom da volumen znanstvenog rada nije u izravnom odnosu prema kvaliteti, odnosno važnosti rada, nema razloga da i radovi koji imaju dvije stranice, te ako su znanstvenog karaktera, budu u »Raspravama«. Već je popularan primjer Einsteina nobelovca, koji je u usporedbi s produktivnim suvremenicima napisao mizerno malo. Granica prema prinosima trebala bi biti jasnija i to bi u ovom slučaju mogla biti znanstvenost, a ne volumen. Međutim, primjena tog kriterija ne će biti uvijek laka.

U posljednjih nekoliko godina pojavljuju se u Geološkom vjesniku *Izvještaji o geološkom kartiranju za pojedine listove Osnovne geološke karte SFRJ*, po pojedinih godištimada rada. Osjetila se naime potreba da materijal, koji inače dugo čeka na objavljivanje, brže bude pristupačan. Takav je cilj svakako opravdan, i nije nepoznat u geološkoj publicistici, a neke zemlje čak izdaju i periodiku posvećenu toku radova na kartiranju. Poželjno je da svi takvi izvještaji u Geološkom vjesniku sadržavaju i pojednostavljene geološke karte. S druge strane, također je potrebno da i ti radovi, koji nose nove znanstvene podatke, budu podvrgnuti jednakim kriterijima i opremljeni jednakim »znanstvenim aparatom«, kao što se traži za druge, jer ne mogu postojati dva razna kriterija objavljivanja u istom časopisu. Što bi se dogodilo da istraživači, koji rade na drugim, također od društva financiranim istraživačkim zadacima, zatraže da i njihovi rezultati budu na ovaj način objavljivani? Dakle, i ti radovi moraju poštovati sve norme objavljivanja znanstvenog rada, a njihova specifičnost je sloboda navođenja niza lokaliteta i podataka iz kartografski ograničenog područja rada, što inače ne bi bilo potrebno kod znanstvenog rada o istoj ili sličnoj temi, odnosno, predstavljalo bi nepotrebno duljenje teksta. Razumljivo, to znači i eliminaciju navođenja već jednon objavljivanih podataka.

Nerijetko se čuje pitanje o tome gdje se konačno može saznati *koliko je cijena nekom broju*. I sâm sam pitao za pojedine brojeve urednike, no često s malim uspjehom. To svakako treba ispraviti i pružiti informaciju o cijeni istovremeno s izlaženjem. Kako bi se mogla neka roba reklamirati ako nema cijene?

Tako ovaj prilog, ne će doticati probleme prodaje, distribucije i propagande, na tome treba itekako nastojati: Vrijedna je inicijativa o *pretplati* na časopis, koja bi vjerojatno pomogla njegovu uvažavanju i općem napretku domaće geologije.

Zasluge Geološkog vjesnika svakako su velike i on pripada među najbolje jugoslavenske geološke časopise. No to ne znači da ne mora biti još bolji. Ovim redovima je bila namjera pokazati da je to moguće, da je to potrebno, a i da je do sada časopis težio napretku. Unapređivanjem objavljivanja unapređuje se znanstveni rad, kojemu je to jedno od lica.